

הרב מלך שפירא

אודות הפולמוס בענין אתרוגי קורפו

נדע בשערים המצוינים בהלכה המחלוקת אודות אתרוגי קורפו, שהחלה במחצית הראשונה של המאה הי"ט. הרבה תשובות נכתבו עליה ובזמן האחרון פרסם היסטוריון דגול שני מאמרים מעמיקים על כל עניני המחלוקת.¹

חוץ מהזכרה אודות קורפו עצמה, היתה עוד מחלוקת אודות אתרוגי "ראפיזה" (Rapiza) ו"אייא" (Agiá) שבסביבות קורפו. ראשית המחלוקת בערעורו של הרב אלכסנדר זיסקינד מינץ בשנת תר"ז, שהודיע ברכים שלפי דעתו אתרוגים אלו הם בחשש מורכבים. אולם הוא טען שהאתרוגים מ"פארגא" (Parga), גם היא בסביבות קורפו, כשרים הם. היו מגדולי ישראל שתמכו בו, ובראשם הגאון רבי שלמה קלוגר אב"ד ברודי.²

התשובה לדברי הרב מינץ לא התמהמהה, וכטבעם של ענינים עלו, לא הצטמצמה המחלוקת בעניני הלכה אלא עברה אל אישיות המערער. בראש המכשירים עמד הגאון רבי יהודה ביבאס, אב"ד קורפו, ותשובתו הארוכה הופיעה בספרו של הגאון רבי חיים פאלאג'י, שו"ת לב חיים סי' קכב.³

מעניין הדבר שהמהר"ץ חיות, שבראשונה תמך ברב מינץ, חזר מדעתו והחל לתמוך בהמכשירים. בתשובתו שהופיע בקונטרסו של הרב מינץ,⁴ הוא מנמק למה אסר את אתרוגי ראפיזה ואייא וכותב שמסר טעמים אלו לרבה של טריאסט. במכתבו בשו"ת לב חיים, סי' קכג, שכתב אחר שראה את תשובתו של רבה של קורפו ואת גבייות העדות של קורפו ויאינא, חזר מדעתו הקדומה וכתב: "לא ארע עוד מה לפלפל בזה, וכלם כשרים בלי שום מיוחד, רק שיהיה הכשר מהמורה צדק מטריאיסטי".

1. יוסף שלמון, 'הפולמוס על אתרוגי קורפו ואתרוגי ארץ ישראל 1875-1891', ציון, סה, (תש"ט), עמ' 75-106, 'שלמוס אתרוגי קורפו ורקעו ההיסטורי', 1-24, pp. (AJS Review 25 (2000-2001)).

2. אחרי כמה שנים אסר הרב קלוגר אף אתרוגי פארגא. ראה שו"ת סוכ טעם ודעת מהר"ק סי' קעא.

3. בספרו של הרב אליהו וייטפיש, ארבעת המינים השלם, ירושלים תשל"ד, נזכרים הרבה גדולים שהכשירו בתקופה ההיא את אתרוגים אלו. נראה שכל רבני הספרדים קבלו את דעתו של הרב פאלאג'י שאתרוגים אלו כשרים ואפשר לברך עליהם בלי שום מקפח. מקור נוסף לרשימתו של הרב וייטפיש הוא שו"ת ויען יצחק להג' ר' יצחק רסאל אשכנזי סי' כ (נדפס בתוך 'קצת מכתבי מהר"ר דוד אברהם חי זצ"ל ומהר"ר ר' יצחק רסאל אשכנזי זצ"ל', סירגא תרצ"ב). בשנת תרל"א נשאל הרב אשכנזי, שהיה רב בקורפו ואחיב באנקתה, מהג' רב חיים אלעזר וואקס, רבה של קאליש, אודות אתרוגים אלו. השיב שילגולם בתקתם הראשונים הם עומרים.

4. פרי עץ הדר, למכרז תר"ו.

רבה של טריאסט שנוצר במכתבו של המהר"ץ חיות, הוא הג' הרב שבתי אלחנן טרייזש, ואת מכתבו אני מפרסם פה, יחד עם גביית העדות של רבני קורפו ויאנינא, שנוצרו בשו"ת לב חיים סי' קכב-קכג ושמטרתן היו לברר שאין שום חילוקים בין אתרוגי פארגה ראפיוזה ואייא, המכתבים נמצאים בספריית בימ"ל ע"ש שכטר, כתי היסטוריים מס' 8564. תדותי נתונה למנהל הספרייה על רשות הפרסום.

בע"ה

דברי המשיג למודעה רבה של רבני בראדי ולבוב

אחרי אשר בדברות הראשונות אשר הצעתי והרציתי לרבני זאלקוא סטרי ברסלון וקראקא השמעתים והגדתי כי דברי הר"ר מינץ לגרע ולפסול אתרוגי ראפיוזה ואיא כולם ישא רוח יקח הבל כי כולם מיוסדים על אדני פז לבצוע בצע במסחר אתרוגי והראשים מכל הטעמים שהבאתי המה. (א) כי עדותו לא נאמנה מאד לפי הדין כי הוא נוגע בדבר והוא בעל דין הוא עד הוא דיון על סותרו כי לפי שכלו ושקלו דא עלתה על כלנה. (ב) כי הוא בעצמו עשה מעשה לסתור יען כמה שנים רצופות הוא בצדקתו מכר אתרוגי ראפיוזה ואיא לכשרים ומהודרים, וכשם גדולי פארגא מכונים כשהיו שלו, ורק בשנה שעברה דנם למורכבים ופחותים כי היו למקנה לסותר אתר, ונה דבר מפורסם שלא יוכל הרב המפורסם להכחישו. ראיתי וחרגו בטני טופס מודעה רבא היא מוצאת מאת רבני בראדי ולבוב מיודעי הר"ר מינץ אשר בה בבלי דעת מלין הכבירד⁵ ויצא עתק מפייהם כי חפאו דברים אשר לא כן נגד האתרוגים אשר אינם מפארגא ונתנו רופי כרכנים המעמידים לזכות האתרוגים שאינם קנין כסף המינץ ויקראו בגרון כדוינים כוללים ורועי ישראל אשר להם לבדם הרשות נתונה לחרוץ משפט, ויען כי נלמד סתום מן המפורש כי אותו והרב מקורפו הציבו למטרת חצי דברי בלעם ומרורות כתבם אמרתי יחזי מה אדברה עוד הפעם וירוח לי להודיע במודעה זוטא בשער בת רבים ובדברים מחורים כשמלה – לא ככסף טיגים מצופה על חרש⁶, כי כל הכתוב במודעה רבא הנ"ל בנוי על קו ותוהו ואבני בהו.

תחלת דברי המכתב "למען הטר המכשלה וכעת נחודע וכי" ר"ל שעד עתה זה כמה שנים שהר"ר מינץ היה מוכר אתרוגי ראפיוזה ואיא בשם אתרוגי פארגא עפ"י עדות הרב מקורפו או עדותי או שניהם יחד לכשרים ומהודרים כמותם ובמהירם ולא נולד בהם שום ספק ושמן פסול והיו מוחזקים בסתם כאתרוגי פארגא עצמה, ורק כעת הזאת כי הר"ר מינץ קנה רק אתרוגי פארגא ולא של ראפיוזה ואיא נבקע אורו כשחר ונפקחו עיניו לדעת ולהודיע כי אתרוגי ראפיוזה מסופקים כדי למכור הוא אתרוגי פארגא ורוח והצללה יעמד לו ממקום זה ולא לאחרים ממקום אחר.

עוד כתוב "זהוברר שכל האתרוגים הגדלים בכל חלקי העולם כמעט כלם המה מורכבים כי אין הארץ מגדלת את האילן להוציא פריו בלי הרכבה באילן לימוני זולת

5. ע"פ איוב לה, טו.

6. ע"פ משלי כו, כג.

מיעוט דמיועוט הגנות הידועים לכשרים. איכה יאמרו חכמים אנחנו באמרם כדבר הזה אשר אין לו שחר וכל השומעו ימלא שחוק פיו? כמעט כולם הם מורכבים!! ואין ספק שמה שהוציאו מן הכלל במלת כמעט היא עיר פארגא! איך התורה שכל דרכיה רכבי נועם וחסה על ממונם של ישראל תצוה את בני המפתחים כד' רוחות השמים לקנות אתרוגים אשר לא ימצאו כחך התורה. במקומותם למושבותם והכל יצטרכו לשלוח רצים דחופים לא בלבד מחלק איכרופא אבל גם מן אסדיא אפריקא אמיריקא ואוקיאניא - כל חלקי העולם - לעיר פארגא לקנות אתרוגים כשרים ובשביל רב המרחק יוכרחו לשלוח השלוחים כמו בקדוש החדש כמה חדשים קודם החג בהוצאת הדרך מרובה. ואיך ימצאו בפארגא כל כך אתרוגים למכור לכל חלקי העולם? אמת כי תכלית הריר מינץ אינה לפסול אתרוגי גינובא קורסיקא וקאלאבריא ודומיהם כי ודאי שם לא יקבלו דבריו ולא ישמעו לקול. מלחשים או חוכר חברים מחכמה ודי לו לפסול אתרוגי ראפיוא כי באופן זה הוא לבדו ואפסו עוד יוכל למכור אתרוגי העיר החמודה להועלתו בכל ערי פולין המאמינים בעינים טגורות להבל פיו שאין בו חטא!!

ומיש שם יכי אין לאילן וכי" אם הרבנים הכותבים זה בקיאים בסיב הצמחים ודברו עפוי הטבע מי לא יתמה איך הפוסקים החמירו במורכב מדעתם מה שלא הוזכר בתלמוד ולא שנו לבם כי החומרא הזאת אתיא לידי קולא שיבטלו בני מצות ד' מינים אם לא נמצא אתרוג בלי הרכבה וזאת מיעוט דמיועוט, ואיך תגזור מצוה שאיך לקיימה כיא בקושי? כל הפוסקים והלבוש בראשם לא דברו במורכב כיא מגן זה או מזה בדבר פרטי הוציא מן הכלל הרבנים האלה המציאו חדשה בארץ והכלל נהפך לפרט והפרט לכלל!! וכשאמרו מיעוט דמיועוט הגנות הידועים לכשרים נראה שרצו לומר הידועים להריר מינץ ולא להריר מקורפו ולרבנים אחרים!!

עוד שם יוגם הוברר שעל הסימנים הנזכרים בש"ע אין לסמוך כי אלו הסימנים לא נאמרו להקל אלא להחמיר, אלו דברים ברו מלבם ואין ברירה, יען הסברה נותנת כי הפוסקים שהחמירו במורכבים הם נתנו בהם סימנים כדי להבחין בין מורכב לפשוט, כי אם יש לנו חזקה בגן שמגדל פשוטים אין אנו צריכים לחזור אחר הסימנים, והסימנים לא נתנו כיא באחרונם סתם שלא מדע לנו אם הוא פשוט או מורכב. ומיש כי לא נאמרו הסימנים רק על האתרוגים המורכבים הגדלים בלאגו גארדיזא ולא על האתרוגים הגדלים במקומות אחרים כי הנסיון יעיד שהאתרוגים המורכבים הגדלים בארצנו יש להם כל הסימנים הכשרים, זה דבר ור ואגב חרפיהו לא דקו כי אם האתרוגים מורכבים בבירור לא יועילו ולא יצילו הסימנים, ואיזה רוח עבר עליהם לגזור אומר שעל המורכבים הגדלים בלאגו גארדיזא ולא על המקומות וכו' נתנו הסימנים? הפוסקים שנתנו בהם סימן לא דברו על מקומות פרטיים אבל מכל מקום ומקום בסתם, ואם דברו נכונה הרבנים הפרקליטים כי כל המורכבים הגדלים בארצם וכו' או לתתו והבל הפוסקים נתנו הסימנים להכיר הכשרים!

עוד שם יוגם התודע שהנתנים עדות על הכשר האתרוגים לא ישימו לבם לחקור ולדעת אם כשרים המה ונתונים עדותם גם לאשר לא מעמט את לחסרון ידיעתם או לשגגתם. כזבים לכל דכיהם והבלים הרבה! הנעלבים הנתנים העדות חוקרים

ויוודעים אם האתרוגים כשרים אם לאו ולא בשגעון ינהגו, אברא שנתנים עדותם גם לאשר לא מעמנו – וכך היה עושה הר"ר מיניץ – וזה לא יאסור אסור כי אם מי שיש לו תועלת לאסור כי הדבר ברוד כביעתא בכותחא שמוותר לשלוח ע"י גוי כל דבר מאכל אם הוא כתיבה או ככלי חתום כחותם א' או בשתי תותמות כדברי החתום או מדרבן או מדאורייתא. ויעיין בס' עיקרי הדיט חאיח סי' לג ס' ג כי שם המצא ימצא די והותר ברעת האדם הגדול בענקים מהרי"ך ממחינא' להשתוק שאון המחמירים לשלוח על ידי גוי – ואין כאן חסרון ידיעה או שגגה מצד המעידים אבל ספק חסרון כיס מצד המתנגדים!

עוד שם יאי לזאת בוססם וכו' מכאן עד יוכל מי שיתנגד לזה הוא בכלל מחטיא את הרבים. הוא לשון מדברת גדולות ומורה לכאורה כי שני רבנים אלו הם בבראדי ולבוב ומצודתם פרושה בכל ערי פולין ודם בכל משלה וכל שאר הרבנים כפופים תחת משמעתם ומפיהם הם חיים ולכן הסתוללו אבירי לב וגורו שלא יקנו שום אתרוג בלתי עדות הרב החריף הגביר המפורסם מיניץ או כמוהו בישראל וכי בעדותו אין צריך לצרף שום תנאי אמנם בעדות ת"ח אחר דוקא ממדינת פולין. כל שאר התי"ח הם כקליפת השום בעיני שני צנתרות הזהב, עדין צריכים לתנאים המפורשים שם – ואם האתרוגים נשלחים ע"י גוי תקנו החיוב שתהיה התיבה חותם בתוך חותם כמו בכל דבר דאורייתא ומלבד שלא כל כמינייהו לפסוק לדינא שהמורכב הוא מדאורייתא אסור אשתמיט להו מה שהובא בש"ע י"ד סי' קיח ס"א יע"ש.

סוף הדבר הכל נשמע. א) כי עדות הר"ר מיניץ לא אלימא מעדות הר"ר מקורפו ותהי להפך כי הר"ר מקורפו הוא יותר סמוך למקום הגנות לדעת מה טיבם וגדולם מהר"ר מיניץ. ועוד נגרעה עדותו כי הפה שהתיר מקודם אתרוגי ראפיזא ואיזא הוא עתה הפה שאוסרם ואתרע חזקתיה. ב) כי כמו שאתרוגי פארגא הם בחזקת כשרים ונקנים במסורת וכן אתרוגי גיטובא וקורטיקא ומקומות אחרים כן אתרוגי ראפיזא ואיזא טומכים על חזקתם הקבועה עד עתה ואין אנו צריכים לסימנים כי אם להערפה. ג) כי בהרי"ך הר"ר מיניץ אגרותיו בכל ערי פולין להגיד להם כי הוא פוחד שער אתרוגיו ופורט להם מחירם לפי מקום הקניה בעור שהרבנים האלו הרו וילדו המודעא רבא וקנאת קיום המצוה כהלכתה, נכרים הדברים שכל עצמם של אלו להוציא דבת ארץ ראפיזא נכסו ולהלהיב לב הקונים אל אתרוגי פארגא מזה אחר להציל מחיר אתרוגיו ומוזה שנים לגרוע אתרוגי ראפיזא – ולא להסר המכשלה מגמתם רק להקריב התועלת.

אם כן איפה אם הרב מקורפו יעמיד יאודי נאמן להתיצב על הקוצרים ועל הנחת האתרוגים בתוך התיבות ולחתום אותם ויתן כתב הכשר כי הכל נעשה כהוגן וכשורה, ואחר כן כבואנה פה טריאסטי רב המקום ישלח איש כלבבו להכיר החותם עפ"י העדויות שימטרו לו ולראות פתיחת התיבות והנתן האתרוגים שנית לתוכן.

ולחתום אותם מחדש כראוי ויתן הרב של טריאסטי עדות אחרת עליהם שוב אין לפקפק כלל וכלל.

עדי בשמים ושהדי במרומים כי רק לאהבת האמת כתבתי על זה ולמגן כבוד הרכ מקורפו וכבודי ולא לקנתר ולשום פניה אחרת המאמין לדברי יאמין החודל יחול ומה שיכסה החונף יגלה הזמן ושפת אמת תבון לעד.

נאם המדבר בצדקה פה טריאסטי כיום י"ב לחדש הרביעי שנת עז לעמו יתן [תרי"ז]? לפ"ק.

הצ' שבתו אלחנן בכמהוה"ד חזקיה יחיאל חיים טרויש זצוק"ל

בע"ה

טופס גבית עדות אשר נגבית פה קורפו יע"א על עסק האתרוגים בפני הגאב"ד ובדה"ץ דקהילתנו

במותב תלתא כהרא הוינא יתבין, נחנא נ"י דינא דחתימי לתתא כד אתא קדמנא הר' גבריאל בכ"ר מתתיה והוא אחד מהמיוחדים אשר בעיר ייאנינה יע"א ולע"ע נתישב פה קורפו יע"א ואחר האיוס הגיוס כרחוי באלדינ"ע עמד על רגלי העייר בתע"ג' כי זה לו אחר ועשרים שנה שהיה בפארגה וראה בעיניו כי הגנות והפרדסים של פארגה הם מתפשטים והולכים מצד אחד של העיר הנ' עד ראפיזה, וכמעט שדה כשדה נגעו לולי שכיל אחד אשר ביניהם ונתן מופת על קירוב המקומות האלה לאו דוקא מקירוב המקומות הנראה לעין כל, אלא גם זאת שרוב אילני פארגה גדלים על מימי ראפיזה, ועוד חקרנו ודרשנו אותו בכח אם לא יר"ע אם הגוים דשם רגילים בהרכבה, והשיב שהוא לא ראה וגם מעולם לא שמע כדבר הזה, כי הגוים דשם מגדלים האתרוגים דוקא לצורך היהודים והם יודעים שאם ירגישו בהם היהודים שהם מרכיבים יפסידו סחורתם ונכונבה תוחלתם, ע"כ בודאי לא יעשו כדבר הזה.

עוד חקרנו ודרשנו אותו בכח האיוס והגיוס כנ' אם ידע או שמע שאתרוגי פארגה נזכרים לחוד ואתרוגי ראפיזה ואינא לחוד ובכח אליוני"ע בירד בעדותו שבזמן לקיטת האתרוגים הם נלקטים כאחת פארגה רפיזה ואינא, וכן – כשמשימים אותם בתיבות משימים אותם כאחת וקוראים כולם אתרוגי פארגה כלי שום חילוק, ומעולם לא שמענו ולא ראינו מי שיאמר אלו אתרוגי פארגה ואלו אתרוגי ראפיזה ואינא כי כולם על שם פארגה נקראים ולא נשמע זה החילוק בעולם אלא למן היום אשר הסוחרים התחילו להתקוטט ביניהם וזה קונה מקום אחד וזה קונה מקום אחר, ע"כ היו מוכרחים כל אחד להזכיר השם הפרטי של המקום אשר קנה לענין מה שנוגע בינו ובין המוכר בעל הגן או הפרדס כדי שלא ימכור מפירות אותו המקום לזולת, מאז החלו לקרות השמות האלה, ע"כ דברי העד הנזיל.

8. באם לא יניד ונשא עונו.

9. בתורת עדות גמרה.

עוד באותו מצב בא לפנינו הר' מרדכי ברוך יצ"י ב"ד אבא יוסף ברוך מתושבי מחק"ז ואחר האיום והגיוזם כדחוי באליוניע עמד על רגליו והעיד בתע"ג ואלה דבריו, זה היום קרוב לארבעים שנה שהלכתי לעיר פארגה עם אבי שהיה אחד מן הסוחרים של האתרוגים ובהיותי שם ראיתי שהפועלים בי"כ היו מביאים האתרוגים של ראפיזה היינו משימים אותם כאחת עם אותם של פארגה כלי שום הפרש ולכלם כאחד היינו קוראים אתרוגי פארגה, וכן ג"כ היינו מקבלים העדות שהיה נותן בידינו הרב מאריה דאתרא דמחק"ז.

עוד דרשנו וחקרנו אותו בכח אליוניע אם ראה או שמע שהגוים אשר שם רגילים בהרכבה, והשיב שמעולם לא ראה ולא שמע שום דבר מזה.

עוד באותו מצב בא לפנינו הר' שלמה אבוהב הי"ז בן יעקב נ"ע מתושבי מחק"ז ואחר האיום והגיוזם כדחוי באליוניע עמד על רגליו והעיד בתע"ג וכה אמר, הלא אתם ידעתם שאני היה סוחר של אתרוגים עם הסוחר מרגליות של עיר הינא זה היום קרוב לחמשים שנה, והוא היה תולך לפארגה תכף אחר השכונות היה נשאר שם עד סוף זמן לקיטת האתרוגים, ככה יעשה מידי שנה בשנה, וגם אני הלכתי בשנת ל"ב למנינם, ובכל הזמן הזה בין בזמן מר אבי, בין בזמני, היינו לוקטים כאחת אתרוגי פארגה ראפיזה ואיך היינו שולחים אותם יחד בשם אתרוגי פארגה כי לא הורגלנו להבדיל ביניהם מפני שהזקת כלם שיה לטובה.

עוד דרשנו וחקרנו אותו בכח אליוניע אם ראה או שמע שהגוים אשר שם רגילים בהרכבה, והשיב אני לא ראיתי, אבל שמעתי ממר אבי נ"ע כי פעם אחת היום כשלושים שנה אירע מעשה שכפרדס אחד של עיר פארגה עצמה הרכיבו יחוד אחד של אתרוג על אילן לימוני, יהי כאשר הלך אבי לשם הרגיש בדבר, והכריח את בעל הפרדס ההוא לעקור האילן ולשרפו, ומהיום ההוא ומעלה לא נשמע כדבר הזה, כי יד אחינו בני ישראל תקיפה עליהם.

עוד באותו מצב בא לפנינו הר' שלמה כולילי יצ"ו בכ"ד נסים נ"ע מתושבי מחק"ז ואחר האיום והגיוזם כדחוי באליוניע עמד על רגליו והעיד בתע"ג וכה אמר, זה היום קרוב לארבעים שנה שהייתי תולך עם הגביר ראובן די שמו נ"ע ללקוט האתרוגים בזמנם היינו לוקטים ומשימים יחד בתיבות אתרוגי פארגה ראפיזה ואיך בלי שום חילוק כולם כאחד. עוד שאלנו אותו אם פארגה ראפיזה ואיך הם סמוכים זה לזה או רחוקים, וחי כמשיב ואיך אפשר שיהיו רחוקים והלא חלק גדול מן הגנות והפרדסים של פארגה הם מושקים ממימי ראפיזה.

עוד דרשנו וחקרנו אותו בכח אליוניע אם ראה או שמע שהגוים אשר שם רגילים בהרכבה, והשיב כי אמנם היום קרוב לשלשים שנה היה עובדא שבעיר פארגה גופה בעל פרדס אחד הרכיב יחוד אחד של אתרוג, עם אילן לימוני, ברם ר' ראובן די שמו נ"ע ושאר היהודים הסוחרים מעיר קורפו יצ"א אשר נמצאו שם בעת ההיא עמדו

כנגד בעל הפרדס שהוא הכריחו אותו לעקור האילן ולשרפו, וגם הפירות דנו אותם בשרפה, ומאז לא נראה עוד וגם לא נשמע כדבר הזה.

עוד באותו מצב בא לפנינו הר"י משה כולילי הי"ד בר מנחם נ"ע מתושבי מחק"ז ואחר האייום והגיוזום כרחוקי באליונ"ע עמד על רגליו והעיד בתע"ג וכה אמר, רגיל הייתי ללכת לעיר פארגה לסחורה, אבל בעסק האתרוגים לא הלכתי כי אם שני פעמים, בראשונה זה ארבע עשרה שנה שהלכתי עם ס"י יעקב אברהם נ"י, ופעם שניה הלכתי בלחי ס"י אלסאנדרו רוסי וניקולו קאלודיקי, ובפעם הראשונה ראיתי שהאתרוגים של פארגה ראפיוזה ואיית היו נלקטים כאחת והיו נשלחים כאחת ולכולם היו קוראים אתרוגי פארגה. אמנם בפעם השניה היו שם שלושה סוחרים דהיינו ס"י אנדרדיא אינגליסי קנה אתרוגי פארגה וס"י אברהם די קאיטטרו קנה אתרוגי ראפיוזה ואיית, וס"י רוסי קנה שני פרדסים לבד מפרדסי ראפיוזה, ובכך, כל אחד היה לוקט מאי דשייך ליה ושולח לעיר טריאסטי, וס"י רוסי היה שולח אותם לשותפו ס"י מינץ של טריאסטי, וזהו מה שראיתי בעסק האתרוגים. עוד שאלנו אותו פארגה ראפיוזה ואיית הם קרובים זל"ז או רחוקים, והשיב כי רוב אתרוגי פארגה גדלים על מימי ראפיוזה.

עוד דרשנו וחקרנו אותו בכח אליונ"ע אם ראה או שמע שהגוים אשר שם רגילים בהרכבה, והשיב אני לא ראיתי שום אילן מורכב וגם לא שמעתי בלתי היום.

עוד באותו מצב בא לפנינו הר"י יצחק ברוך יצ"ו בר אליהו נ"ע מתושבי מחק"ז ואחר האייום והגיוזום כרחוקי באליונ"ע עמד על רגליו והעיד בתע"ג וכה אמר, זה היום שנה אחת שהלכתי לעיר פארגה, ושאלנו אותו, ראיתו בעיניך שהממים המשקים רוב אילני פארגה הם באים מראפיוזה, והשיב, כן אמת נכון הדבר. עוד דרשנו וחקרנו אותו על דבר ההרכבה, והשיב כי הלך בכל הענות והפרדסים אשר בעיר פארגה ראפיוזה ואיית ולא ראה ביניהם שום אילן מורכב וגם לא שמע שום דבר מזה, וכה אמר לא ראיתי ראפיוזה ואיית ולא ראה ביניהם שום אילן מורכב וגם לא שמע שום דבר מזה, וכה אמר לא ראיתי ולא הכרתי שום הפרש ביניהם כי כל האילנות על תואר אחד ועל תמונה אחת ואין ביניהם שום חילוק כלל.

עוד עמדו לפנינו חברת הסוחרים של האתרוגים והמצויאו לפנינו שתי איגרות בכתב ולשון איטלקי, והמה בכתובים בעיר טריאסטי האחת ביום ל' לחדש גוניו אתתמ"ג למנינם, והשנית ביום ט"ו אוטוברי מהשנה ההיא עצמה ודחתים עלייהו חדא א' ז' מינץ והחברים הנז' אומרים-שזו היא חתימת ידו של ר' אלכסנדר זיסקנדר מינץ וזה שמו אשר רגיל בו בין הסוחרים, ומדאבתר לטא ב"ד דחתימי לתתא על מימר חרי סהדי מהימני אנשי חיל יראי אלקים שהכירו החתימות הנז' והעידו בתע"ג דרא היא חת' ידו של ר' אלכסנדר זיסקנדר מינץ אישרונה וקיימנה כרחוקי, ובכך נזקקו לקראת אותם האיגרות ונתברר לנו מתוכם שני דברים, האחד כי זה האיש אי"ז מינץ היה שותף עם ס"י רוסי שאיט ב"ב [בן ברית] מבלי שתהיה יד ב"ב באמצע כראוי והוא ידע ואשם, עוד שהוא עצמו או"מ הידוע ועד שאתרוגי ראפיוזה נקראים ונמכרים בשם אתרוגי פארגה והוא עצמו מסרם לרבים בשם פארגה ולאילנות אחרים ליכא למיחש שהורכבו מאז ועד עתה כי איא לנטיעת האתרוג לגדל פרי בזמן מועט

כזה דהיינו שנה או שנתים, איך שואלים האנשים הסוחרים האלה שבוהיץ יכתבו ויחתמו ויהנו בידם כל טופסי העדויות האלה אשר נגבו פה וגם שירשו עפ"י ב"ד להעלות כל הדברים האלה וכל העדויות על מזבח הדפוס כדי להכריח את ר' אזימינץ עפ"י בדה"ץ אשר בכל ערי ישראל שגם הוא יעיד שאתרוגי ראפיה ואי"א נמכרים בשם אתרוגי פארגה, וכן עבד איהו גופיה עובדא ואם ח"ו יתן כתף סודרת עדה שופטת ידונו ביניהם וכתביו של ר' אזימ יוכיחו. וכראות הבדיץ כי טענתם טענה כתבתו ומסרתו בידם כל טופסי העדויות ככל אשר שאלו כי בזמנו שאלו, וכהוגן שאלו.

ומעתה הרי הם רשאים ושליטנים להדפיס כל הכתב הזה ולחלקו ביעקב ולהפיצו בישראל, למען תתודע האמת ובעבור תהיה להם לעדה באנו עה"ח באמת במשפט ובצדקה פה קורפו יע"א כיום שלישי בשבת כ"ט לחדש השלישי הוא חרש סיון משנת צדק ומשפט ומישורים כל מעגל טוב לפר"ק.

הצב"י ע"ה יהודה נובאס בלא"א הרב החסיד כמוהר"ר שמואל זצוקיל ס"ט ח"פ ק"ק קורפו יע"א

הצעיר מאיר במהר"ר דוד נ' נאחמיאס ס"ט

אברהם בכ"ר צדיק ס"ט

במעלי יומא דשבתא ב' לחדש הרביעי הוא חרש תמוז משנתנו זאת שלחו לי מהתם מעיר יאנינא יע"א טופס מעב"ד¹² העדות והגלוי אשר יבוא לפנינו וז"ל אב"א תב"ת¹³

עדות נאמנה לאשר נדרש מאתנו נחנא ב"ד רחמימין לתחא על דבר האתרוגים הבאים מרפיזה ואי"א הטמוכים לפארגה אם הם כשרים, וזאת תשובתינו כי הנה הקרנה נחנא ב"ד במעמד כוללות עירנו יאנינא יע"א שאתרוגי רפיזה ואי"א הם כשרים ומעולם הם מוחזקים אצלינו בכשרות ויען היקר יצחק שלמה הי"ו היה עסקו בעניני האתרוגים שאלנו את פיו ובמותב תלתא כחדא הוינא נחנא ב"ד רחמימין לתחא כד אתא קודמנא ה"ר יצחק שלמה הנ"ל ואחר האיום והגזום כדחזו להגיד על האמת עמר על רגליו והעיד בתורת עדות גמורה איך הוא רבות בשנים שזה היה עסקו בעניני האתרוגים בעודו חי מורנו הרב כמוהר"ר משה יאודה זצוקיל והיה מביא אתרוגים...מפראגה ורפיזה ואי"א והיה שולח אותם למקומות הנצרכים על ידי כתב הרב הזקן כמוהר"ר משה יאודה זצוקיל ומעולם לא היה עושה שום הפרש והבדל ביניהם כל זה העיד בפנינו ה"ר יצחק הנ"ל ועל דבר אמת באנו על החתום נחנא ב"ד פה עיר יאנינא יע"א בשליש אחרון לחדש סיון שנת התו"ד ליצירה והכל שריר ובריר וקיים.

הצעיר גבריאל בכ"ר יאודה ס"ט

אהרן שמואל ס"ט

הצעיר שמואל בכ"ר חנן מילו ס"ט

12. מעשה בית דין.

13. אית באות תבה בתכה.

ולמען לא יבוא איש זר להיות מלעיב במלאכי אלהים ומתעתע כנביאיו ולמען
 ספות הרוח את הצמאה"י יוסיפו עוד על הטאתם פשע באמרם כי המעשה ביד הוא
 מזויף ושקר ענו בו ברב של יאמינא ובית דינו על כן אישרנוהי וקיימוהי כרחוי
 לשבר מהלעות עול"ש ע"י שלוחא דמלכא הוא הקונסול אינגליז אשר שם בעיר
 יאמינא יע"א ומעתה ומעכשיו תאלמנה שפתי שקר הדוכרות על צדיק עתק ולשומעים
 יונעם ובשלום ובמישור יבוא כל העם, נאם הצעיר ב"ש"ר א"ל נבזה בעיניו נמאס

ע"ה יהודה ביבאס בלא"א הרב החסיד כמזהר"ר שמואל זצוק"ל

טופס הכתב הזה העקרי הוא מונח אצלי דברים כהותן ולראית האמת חתמתי
 העתק הזה בזהותמי

טריאסטי י"ב חודש תמוז ה'תר"ז

הצי שבתאי אלחנן בכמהר"ר חזקיה וחיאל חיים טרויש ז"ל

14. רברים כט, יח.

15. ע"פ איוב כט, יז.

16. ב"י-יהודה ביבאס.

באגודה אחת

והא אדם רגיל לאכול ברוש שנתא וכו' בין הדברים שמוזכר בחז"ל
 לאוכלם בשביל טימן טוב יש בהם דברים שבאמת אינם מירי מסעסום
 טובים, כגון כרתי סילקא וכדצ"ב רק שמצא בהם איזה דבר טוב, ולאזה
 צורך בשמא או בסענתא, ומפני החלק הטוב ההוא אוכלים אותם משום
 סימנא מילתא היא, וזה בא לרמז לנו לאהרב את כל איש מישראל, ואפילו
 למי אשר בכל השנה ינו ארוב עכ"פ כר"ה ירו' עטמ' באהבה ואחזה
 וריעות' לטימן טוב, ואולי ע"ז יהי לנו לטיוע' להיות גם בכל השנה עמם
 באגודה אחת באהבה.

(ח' ז'הב)